

OLERKIAK

O X O B I

Euskaldun sutsu eta olerkari gorengo onen eriotzean, politenetan politenatariko euskal-alegia au autatu dugu, ainbesto lore ederren artean, EGAN-erako.

BELEA ETA AXERIA (1)

Behin bazen bele bat: bele bat beltza,
Pika bezen ohoina, bainan zozoa!
Hartu zuen gasna bat, gasna bat gaitza,
Ardi esnez egina, bainan gozoa!
Zurxuri baten punttan, punttaren punttan,
Gure belea zagon nola gasna jan!
Axeri bat ttapattan, ttpa tta pattan,
Zurxurira jin zaion gosea tripan!
Egun on, bele jauna, oi zure soina!
Kanta hain eder balitz, zinez dautzut hitz:
Ez litake xoririk, ez, ala fede,
Ederrez joan lironik zuri, jaun bele!
Bele jaunak orduan, ordu berean,
Mokoa du ideki... Gasna erori!
Axeriak ttapattan, ttpa tta pattan.
Berea ez du hetsi... Gasna iretsi!
Aho legun, muttur luz, zenbat axeri
Bele gaizoen gostuz direnak bizi!!

(1) *Alegiak* liburutik artua, Baionan, 1926: *ch*-ren ordez *x* ipifi dugu emen.

OROIMENA

I

Ondarribi-ko Jaizkibel mendi
Zabal artan jaio nintzan,
Nik ez nekien gazte denboran
Erriko bizitza zer zan,
Artzai txistu ta txori abesti
Besterik entzuten etzan,
Jai egunetan erritik gora
Nor edo nor irixten zan,
Gañerakuan jolasten nintzan
Eliz-aurrean pillotan.

3

Birian dator, iya iritxi da
Iraillaren zortziya,
Ondarbi-tarrak, Erriko festak
Egiteko berexiya,
Egun orretan Guadalupera
Juango da jende guziya,
Zar, eta gazte, paketsu ta alai
Naiz atera izerdiya,
Ordu batzutan pozez beterik
Ni jaio nintzan mendiya.

2

Zenbat alditan eraman nion
Nere amari gobara,
Itsas aldeko iturritxora
Beko erreka txokora,
Juaten nintzan txotxak biltzera
“Gutziz-Eder”-ko oyanera,
Gibel urdiñ, ta xixa gozoak
Bildu izan ditut kolkora...
Nere orduko ibillera aiek
Etortzen zaizkit gogora.

4

Goizeko intza gozoa artuaz
Iges egiñaz Erritik,
Ni're joango naiz, mendiyak gora
Bide polit-txo batetik,
Eliz-aurreko zumar maiteak
Arren egon bitez zutik,
Inguru artako lagun zar aiek
Maite baititut gogotik,
Nere burura ekartzen duten
Oroimen gozuagatik.

† JUAN BASURKO

1925

LURDES'ko AMA'ri

Zure oñetan, Ama, poz-malkok ixuriz
nagola, alboan daukat Gave intziriz.
Aspaldiko itxaropen xamur-gozoak
sortutzen dizkit begietako malkoak;
barrungo zotiñak gogoak.

Lurdes'ko Ama maite, lili zurizuri,
gizon ilkorrentzat lore lilluragarri,
Zure aurrian neurtitzak nai nituzke egin;
motel arkitzen naiz, eta Zu gabe ezin,
Zu bai zera nere olerki.

Zure eztimasuna maite iturri osiñ,
Zure elur zuritasuna poz-atsegiñ.
Erbesteko naigabe guzien sendakai,
Zure begi-irripar gozo nituzke nai;
Zu irrika bai nago orain.

Zutzaz oroit-arazten naizen bakoitzean
barrua dut goizeko edertasunean.
Aize epel, eguzki errafiñ gozoekin,
suma dut Gave'en eresi leunekin,
AMA, irri-par xamurrekin.

OLABEAGA'TAR S.

1958-Otsaila

EGAZKIN

Izar bat ikusi det
Korri eta korri...
Zuria baño ere
Gorria zan, gorri.

* * *

An urruti batean
Zitzaidan ageri,
Burrunba-otsarekin
Jolasean ari.

* * *

Geroz ta gertuago
Elkarrekin beti;
Izar-zolan panpantxo
Jolasten maiteki.

* * *

Aldizka bat aurretik,
Aldizka jarraiki,
Zurrunbillo luzeak
Egaz daramazki.

* * *

Goi-goian parez-pare
Arin pasa zaizkit,
Izar ta zurrunbillo
Kiñuka gañetik.

* * *

Jolas ta korri biak,
Kukilí-kukili;
Lañoak urrutian
Bi-biak itzali...

* * *

Izar bat ikusi det
Korri eta korri...
Zuria baño ere
Gorria zan, gorri.

ZUGASTI

1958

Lau euskal olerki zahar

Lau euskal olerki, aspaldikoak, eta maitetasunari buruz lauak. Ez-takit noizpait argitaratu izan ote diren; nik ezagutzen dituan bertsu-aldetan ez ditut atzeman ahal izan.

Gauz batean elkar-artuak iduri dute: "argia" artzen dute lauak maitetasunaren pareko. Bi lehen olerkiak eguzki-ilhargiz mintzo zaizkigu; eta izar-argiz beste biak.

Ez dira, ez, arras garai berekoak; ez eta ere berdina denen min-tzaera; ba-dira pozez lehertu nahian beren "Maitea" aipatzen duten koblak, eta itzal gaitza bekainian dutenak ere bai.

"XARMAGARRIA" da baten izena. "TXORAGARRIA" esan nai du. Ona zer dion:

CHARMAGARRIA

Gauz eder da argizagia (1)
Egunez ere bai ekhia (2);
Hayen pare da ene Maitia
Hain beita hura xarmagarria.

Xarmagarria lo ziradia
Eztitasunez betia?
Lo bazirade iratzar zite;
Etziradia loz ase?

Igaran (3) gauan ametsarik
Botz bat entzun dut xarmantik;
Eztitasunez betia baitzen
Haren parerik han etzen.

Amodiua gauza erhoua (4)
Presuna gal dirodena (5);
Gauak lo gabe, egunak ere
Errepausurik gabe.

Zureganikan separatzia
Iduritzen zait hiltzia;
In (6) dazu pot (7) bat ene maitia
Benturaz dateke azkena.

-
- (1) Argizagia = ilhargia.
 - (2) Ekhia = eguzkia.
 - (3) Igaran = joan den.
 - (4) Erhoua = eroa.
 - (5) Gal dirodena = galduko duena.
 - (6) In = egin.
 - (7) Pot = apa, musu.

* * *

“EKIA” (eguzkia), da bigarrenaren izena. Aurrekoarekin senideak iduri dute; paper berean ere ziren. Uste dut itzik galdu gabe artu ahal izan dutala.

Bertsu ederrean dago olerki guzia, baño azkenekoak batezere parregabeko lerroak dira. Ez daike itz gutxiagotan, gehiago esan; ez eta obeki ere. Kasu lau azken bertsuari.

E K H I A

Egunaz ekhia eta gauaz argizagi
Hayek argitzen dute mundu guziari;
Gaitzikan baduzula niri etzait iduri
Itxuran ez baiduzu faltarik ageri.

Anropa tristeak eta zihau alegera,
Niri pena emaiteko jin zira mundura;
Halere nahi zintuket ikusi ardura (8)
Izanen badut ere betikotz malurra (9).

Urço (10) erraturik (11) dena beti da dolugarri,
Laguna galduz-geroztik nuat (12) joan eztakit;
Ene izatia hartarat erori
Mundu huntan ezpeitut bat konsolagarri.

Zanguak banitu nik hegalen pareko
Desir dudanian zure ganat jiteko (13),
Kaloja (14) bat egin nio iluntzen deneko
Zuk baizik jakin gage biak egoiteko.

-
- (8) Ardura = maiz.
 - (9) Malurra = zorigaitz.
 - (10) Urko = lagun.
 - (11) Erraturik = galdurik.
 - (12) Nuat = nora.
 - (13) Jiteko = etortzeko.
 - (14) Kaloia = kaiola.

* * *

“BARBERA'REN KOBLAK” beste mota bateko nahikeriarekin eginak dira. Izar-argi bat ageri da..., bainan laño aundien artean hilundurik, Barber gazte bat gustatu da neskatoz, eta nunbait neskari ere etzitzako hain gaizki iduritu partida.

Bertsu hauetako barbera, egiazko sendalari edo medikua da. Orai dituela ehun urte'ko koblak dira, eta orduko paperretan “Cirujano” deitzen dute erderaz. Yaun hura.

Juan Etxamendi, “BORDEL”, zenaren koblak ditugula esateko garaia da, Buruz ba-zezkieen Yoana Zigoienetxe, “Iturburu” baserriko Andreak, eta harenganik atera ditut.

Bi gauza dira aurreko bertsutarik; bainan politak, baktxa bere lekuan.

Ikus zer dioten :

BARBERA'REN KOBLAK

Kantore berri xarmant (15) batzu orai asten niz kantatzen,
Inorant denik balin-bada, guziek entzun ditzaten :

“Izar eder bat, ba-dakizue, jinik ba-dela “LUZAIDE'N” (16),
Eztitasunez betia da eta guziak ditu xarmatzen ;
Orai gaxua asia da tristatzen.

Yinko Yaunaren Probidentzia ez dea bada haundia?
Irauzketa'ko plaza hortan holako argi noblia!
Argi eder horrek merezi luke ederki ohoratzia:
Oferendatzat emakozue mirra edo izensia,
Ahal duenak urria.

Barber gazte bat jiten omen da España'ko aldetik
Arti zarra horren konsolatzera erremedioz beterik.
Barber gazte horrek egin ote du oin mirakulu haundirik?
Erremediok artu tu, bainan deus ez omen du oberik:
Gaixua utzi du tristerik.

Konseiluño bat ba-nuke orai emaiteko zuri
Baldin barber gazte horrenganik ez ba-zira heri:
Nahi baldin ba-duzu konserbatu zure argi eder hori,
Gezurño zenbait erran behauzu adoratzaille orori
Eta ez fida nehori.

Amodiotan den persona ez da beti alegera;
Plazer bezanbat pasatzen dizi penetan denbora.
Ni ere alaxe niabilazu galdurik odola,
Mundu hontako plazer guziek ez bai-nirote (17) konsola:
Hilik ere ez dut axola.

(15) Xarmant = eder.

(16) Luzaide = Valcarlos.

(17) Nirote = nezakete.

* * *

Eta azkenekotz, izen gabeko olerki labur bat. Alaitasunez gainezka, Maitea utzi beharraren itzala bezik ez du botatzen.

Oso ezagunak ez ote diren argitaratzen ditugu; eskutakoak gertatuko balira, barkatzen jakinen duzue; guk orai arte ez genitum ikusi.

Eni Maitiak igorri (18)
Txoriño batekilan goraintzi;
Gorputzez urru izana gatik
Biotzez dela beti enekin,
Ikusterat jinen dela laburzki (19),
Bizi nadin alegeraki.

Ez da zeruan izarrik
Nik maite dutana'in parerik;
Lurrian sortua izana gatik
Argitzen du ororen gainetik,
Hain polita izaitearekin
Ez estona (20) maite ba-dut nik!

Orai banoa erritik,
Ardura dut nigarra begitik;
Maitetto bat maitatu dut gogotik,
Biotzaren erdi erditik;
Kitatu (21) ere behar beitut laburzki
Ai!, nola biziko niz ni?

-
- (18) Igorri = bialdu.
(19) Laburzki = laister.
(20) Estona = arritu.
(21) Kitatu = utzi.

Asken oarra: denek beren airea ba-zutela ez da esan beharrik. Kantatzeko eginak, edo arropetan ibiltzeko berridatziak (kopiatiak), bazter guzietarik urratua dago paperra.

Kantuz egin daate, orai berean, "Bordel'ena"; kantuz ez bada ez baitzuen atera nahi bertsuak.

Satrustegy'tar JOXE MARY
LUZAIDE-tik

